

Mojoj porodici, Ani, Tomu, Biliju, Val i Bet

Naziv originala: Myth Atlas

Text and illustrations copyright © 2018 Thiago de Moraes

Prava za srpsko izdanje © 2018 Vulkan izdavaštvo

Dizajn korica: Zoi Taker

Dizajn unutrašnjih strana: Ali Volper

Izdavač: Vulkan izdavaštvo

Za izdavača: Miroslav Josipović, Nenad Atanasković
i Saša Petković

Urednici: Aleksandra Golubović i Branka Josipović

Prevod: Stefan Alidini

Stručna redaktura: Jovana Radenković

Lektura: Igor Stanojević

Štampano u Maleziji

Tiraž: 3.000 primeraka

ISBN 978-86-10-02147-9

COBISS.SR-ID 253047820

Istraživanje mitova je nezgodan posao. Sve kulture u ovoj knjizi su veoma različite, i postoje desetine, ako ne i stotine različitih varijanti ovih priča. Tokom našeg istraživanja, trudili smo se da odaberemo najpoznatije verzije, i trudili smo se, koliko god smo mogli, da budemo tačni. Ipak, ukoliko mislite da smo negde mnogo pogrešili, molimo vas da nam to javite.

Atlas mitova je pristupačan uvod u neke od najzanimljivijih kultura na svetu. Neka od ovih verovanja danas su samo deo istorije, ali druga su i dalje sveta velikom broju ljudi širom planete. Međutim, mi se nismo trudili da objašnjavamo današnju versku praksu, jer to ne spada u ovu knjigu. Ovo je knjiga o mitovima: o veličanstvenim pričama koje su ljudi govorili jedni drugima tokom milenijuma, kako bi objasnili ljudsko postojanje i svet oko sebe.

Voleli bismo da smo mogli da uključimo još više velikih kultura sveta u ovu knjigu. Nažalost, prostor je bio ograničen, i morali smo da doneсemo teške odluke o tome šta uključiti. Žao nam je ukoliko smo propustili neke od vaših omiljenih priča, ali se nadamo da ćete ovde naći mnogo toga što će vas očarati. Ako vas ova knjiga podstakne da nastavite da čitate o drugim zadivljujućim mitovima, utoliko bolje!

Zahvalnice...

Želeli bismo da se zahvalimo sledećim ljudima na pomoći u istraživanju, proveri podataka i savetima:

Šoli Adenekan, predavaču afričke književnosti i kulture, za pomoć oko jorupskih mitova i izgovora jorupskih imena.

Slejni Begli i Rejčel Filipson za istraživanje i proveru činjenica.

Sofi Kašel i Rošin O'Šej za pomoć u izgovoru irskih reči.

Dr Liju Fransisu IV, direktoru i izdavaču pri Nejtvir rijalitis presu, stručnjaku za popularnu kulturu starosedelačkih naroda, zahvaljujemo za njegove savete u poglavljaju o američkim Indijancima.

Kejt Gorlačevoj, za pomoć u izgovoru ruskih reči.

Dr Evanu Kiliku, za svu pomoć koju je pružio u delu o janomamskoj kulturi, i zato što nam je objasnio da smo svi prasići, zavisno od toga s koje strane gledamo.

Zenu Miletu, za njegovo vreme, mudrost i pomoć autoru da razume nijanse jorupske religije i njihovih oriša. Takođe zahvaljujemo **Kavi** (čoveku, ne piću) za to što nas je upoznao.

Vaju Najdu, spisateljici i mitologu u Školi za orientalne i afričke studije na Londonskom univerzitetu, dopisnom članu Kraljevskog azijskog društva, zahvaljujemo na savetima o hinduizmu.

Jounasu Sigurgjeirsonu, Ragnaru Ingijiju Adalsteinsonu i Sigurdiru Konraudsonu za pomoć u izgovoru nordijskih reči.

Padrigu Vajtu, vanrednom profesoru na Školi za engleski pri Triniti koledžu u Dablinu, zahvaljujemo na savetima za irsko poglavljje.

Joko Vilijams, za pomoć u izgovoru japanskih reči.

Tijago de Moraes

ATLAS MITOVA

*Mape, čudovišta, heroji i bogovi
iz dvanaest mitskih svetova*

 vulkančić

MITSKI SVETOVI

Pregled bogova, heroja, čudovišta,
mitskih bića i legendi širom sveta

SVET
SEVERNO-
AMERIČKIH
INDIJANACA

strana 39

ASTEČKI
SVET

strana 27

IRSKI
SVET

strana 67

JORUPSKI
SVET

strana 33

JANOMAMSKI
SVET

strana 15

NORDIJSKI SVET

strana 75

SLOVENSKI SVET

strana 21

GRČKI SVET

strana 7

INDUSKI SVET

strana 53

EGIPATSKI SVET

strana 81

JAPANSKI SVET

strana 47

POLINEŽANSKI SVET

strana 61

Neki kažu da je pre nastanka sveta postojala samo duboka voda, ili jedno jaje, ili kosti mrtvog diva.

Kada je drevni viking pre hiljadu godina zaplovio morima, verovao je da okeane okružuje zmija Jermungandr, koja je toliko velika da se obmota oko cele Zemlje. U isto vreme, daleko u zapadnoj Africi, jorupski ratnici osećali su vreli vetar sa severa i znali su da je to boginja Oja, koja duva u kovačnici neustrašivog Oguna, boga kovača i ratnika.

Ova shvatanja univerzuma ne mogu se više razlikovati, ali im je jedno zajedničko: sve su to načini na koje su ljudi pokušavali da razumeju svet. Tako ljudi objašnjavaju mora, Sunce, Mesec, gromove, munje i životinje.

Vreme i mesto na kojem su ljudi živeli takođe je oblikovalo njihovu ideju o kosmosu. Stari Grci živeli su ploveći Sredozemnim morem i mislili su da je svet ravan, okružen sa svih strana morem i Hadom u dubini. Za Janomame iz Južne Amerike, koji su živeli duboko u džungli, univerzum je bio *Urihi a Pree* – Veliki svet šume. Mnogi egipatski mitovi nastali su pod uticajem godišnjeg izlivanja reke Nil.

Što se mene tiče, kad sam postao roditelj dvoje male dece, to mi je bio savršen izgovor da ponovo počнем da čitam sve mitove i legende koje sam kao dete voleo. Proveo sam mnogo vremena zamišljajući kako su ta mitska mesta mogla da izgledaju, i kako bi bilo putovati kroz njih, dok sam tražio

način kako da ih podelim sa svojom decom. Tako je nastao *Atlas mitova*.

Svrha ove knjige nije da ispriča svaku legendu koja postoji, niti da objasni sve o svakoj civilizaciji i njenim božanstvima. S razlogom postoje mape: one su tu da pomognu da pronađete sopstveni put kroz ova fantastična mesta, da vas usput upoznaju sa stotinama izuzetnih likova i daju vam uvod u njihove priče.

Tijago de Moraes

Atlas mitova

VODIČ ZA KORIŠĆENJE

Putovaćete od Severne Amerike i Indije do Polinezije i Japana. Usput ćete upoznati neverovatan skup bogova, čudovišta, heroja, varalica i zveri. Pre nego što počnete, treba nešto da znate.

Svaka kultura imala je sopstvene ideje o tome kako je nastao svet, ljudi i životinje. Te ideje su osnov za dvanaest mapa u ovoj knjizi. Dok ih budete istraživali i čitali priče koje ih prate, običi ćete sve kontinente i otkriti kako su različiti ljudi shvatali svet oko sebe.

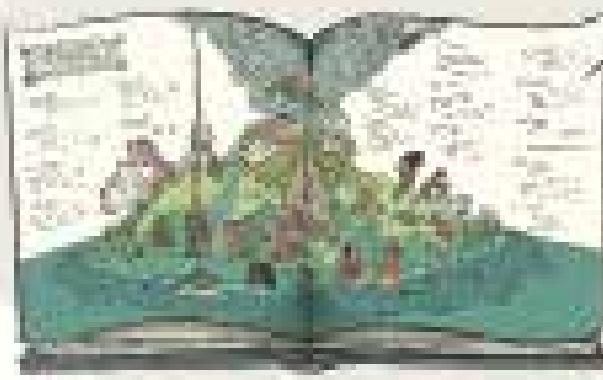
KAKO DA SE SNAĐETE:

1. Uvod govori ponešto o religiji i mitovima svake kulture i objašnjava kako su u njoj videli svet.

Odeljak **Gde?**
govori u kojim
zemljama su ti
narodi živeli.

2. Mape mitskih svetova ukazuju na to kako su razne kulture mislile da svet izgleda ili kako je svet nastao.

Mape takođe sadrže
izbor velikog broja
božanstava, junaka i bića
za koje su ljudi verovali
da nastanjuju svet. Ima ih
mnogo više, ali trebala bi
nam mnogo veća knjiga
da ih sve smestimo.

3. Na stranicama s **pričama** naći ćete prepričane mitove i legende tih naroda.

TRAKE ukazuju na
mitske likove koji
su ucrtani na mapi.

Odeljak **DA LI ZNATE?**
sadrži dodatne kratke priče
i zanimljive činjenice.

4. Na stranicama s **mitskim bićima i relikvijama** postoji još mnogo zanimljivih priča. Verovatno ćete tu naći i neka od najstrašnijih čudovišta.

Napomena o indeksu:

U ovoj knjizi postoji mnoštvo sjajnih imena, od Jermungandra i Ksapirova, sve do Dehotgosaja i Teskatlipoke. Kako bismo vam pomogli da se snađete, vodič sa imenima i odgovarajućim brojevima strana nalazi se na kraju knjige.

Grčki mitovi

OD HAOSA KA... DRUKČIJOJ VRSTI HAOSA

Stari Grci verovali su da je Gea (Zemlja) rođena iz Haosa. Gea je rodila Urana (Nebo) i zajedno su imali mnogo dece.

Uprkos tome što su bili bogovi, nisu bili srećna porodica. Gea i Uran su se stalno svađali, i među sobom i sa svojom decom, unucima i praunucima. Svi su hteli da budu glavni.

Na kraju, unuci i praunuci pobedili su u ratu za vlast nad celim svetom. Postali su poznati kao Olimpljani, jer su živeli na planini Olimp. Bili su besmrtni, veoma moćni, ali nisu bili mnogo mudriji od ljudi i provodili su dosta vremena u svađama, spletkarenju, prevarama i raznim nevaljalstvima.

MAPA STAROGRČKOG SVETA

Prema antičkim grčkim mitovima, Zemlja je bila ravna i okružena velikim morem Okeanom. Iznad zemlje su bila nebesa, koja je podupirao Atlant, jedan od sinova Gee i Urana. Ispod Zemlje je bio Had, podzemni svet i dom mrtvih. Daleko ispod Hada nalazio se Tartar, zaista gadno mesto večite kazne, koje je najbolje izbegavati.

Gde? Kako je grčka civilizacija napredovala, stari Grci su se širili i van stare Grčke, stvorivši naselja duž obala današnje Italije, Španije, Egipta i Libije, kao i svuda po obalama Turske i Crnog mora.

Mapa zemalja, relikvija i stvorenja, koji čine

starogrčki svet

s Gorgonama, sirenama, raznim čudovištima
i drugim fantastičnim zverima.

30 HERMES

Glasnik bogova. Hermes je bio izuzetno brz i putovao je između božanskog i ljudskog sveta. Bio je pametan i prepreden, ponekad je dovodio druge bogove u nevolju, a ponekad im je pomagao.

30

29 SELENA

Boginja Meseca i Helijeva sestra. Takođe je imala kočiju koju je noću vozila nebom.

29

28 AFRODITA

Boginja ljubavi i lepote. Zevs ju je udao za Hefesta, koji joj se, nažalost, nije mnogo dopadao.

28

26 ATLANT

Bio je nateran da podupire nebo na ledima nakon što su Titani izgubili rat protiv Olimpljana. Nebo je bilo izuzetno teško i Atlant je pokušavao da taj posao na prevaru prebací bilo kome, uključujući tu i Herakla.

27

25 ARTEMIDA

Apolonova sestra bliznakinja, boginja lova. Kao sjajan strelac, štitila je divlje životinje, šume i brda i imala je pratioča jelena.

27

24 DEMETRA

Zevsova sestra, boginja plodnosti i žetve. Bila je očajna kada je Had oteo njenu kćer Persefonu i sve je učinila da je vrati.

26

23 DIONIS

Bog vina, veselja i zabave. Takođe, bog potpunog gubitka pameti i raznih nevaljalstava.

26

21 SIRENE

Strašna čudovišta, pola žene, a pola ptice. Koristile su prelepne glasove da bi namamile mornare na stene, gde bi im se brodovi razbili i potonuli.

26

22 POSEJDON

Gospodar mora, koji je mnogo voleo konje. Bio je veoma plahovit i izazivao je zemljotrese tako što je tresao dno mora.

26

20 TARTAR

Stravično mesto, na koje je Zevs za kaznu затvorio Titane nakon rata protiv njih. Takođe, u Tartaru se nalaze i iskvareni ljudi, poput Sizifa, koji je osuđen da doveka gura ogromnu stenu uz brdo, koja bi se okotrljala natrag čim bi došao do vrha.

26

19 ORFEJ

Muzičar koji je svirao liru tako dobro da je njegova muzika zaštitila Argonaute od sirena. U Hadu je izgubio svoju ženu Euridiku, a potom su ga raskomadale besne žene, s kojima nije htio da se ljubi (ali su njegova odsečena glava i lira nastavile da sviraju i pevaju).

26

18 PERSEFONA

Hadovo žena i Demetrina kćerka. Had ju je oteo i doveo u podzemni svet, a dozvoljavao joj je da izade u gornji svet samo tokom proleća i leta.

26

20

20

Stravično mesto, na koje je Zevs za kaznu затvorio Titane nakon rata protiv njih. Takođe, u Tartaru se nalaze i iskvareni ljudi, poput Sizifa, koji je osuđen da doveka gura ogromnu stenu uz brdo, koja bi se okotrljala natrag čim bi došao do vrha.

20

19

Muzičar koji je svirao liru tako dobro da je njegova muzika zaštitila Argonaute od sirena. U Hadu je izgubio svoju ženu Euridiku, a potom su ga raskomadale besne žene, s kojima nije htio da se ljubi (ali su njegova odsečena glava i lira nastavile da sviraju i pevaju).

19

18

1 ZEVS

Gospodar neba, vladar bogova. Mnogima od njih bio je otac, a drugima i brat (uključujući tu i svoju suprugu). Imao je običaj da se pretvara u razne životinje, poput bika ili labuda.

2 HERA

Zevsova žena, takođe i sestra (bojim se da će ovoga biti podosta). Boginja braka i rađanja.

3 ATINA

Boginja mudrosti, kulture, prava, strategije i mnogih zanata. Rođena je iz Zevsove glave, nakon što je on progutao njenu trudnu majku Metidu.

4 HELIJE

Bog Sunca. Svako jutro je vozio svoju zlatnu kočiju preko zemlje, a noću prelazio Okean.

5 APOLON

Bog umetnosti, streljaštva, proricanja, i začuda, kuge. Voleo je da svira i piše poeziju, ali su strele iz njegovog luka izazivale bolest kod onih koje pogode.

6 MINOTAUR

Ogromno čudovište, pola bik, a pola čovek, koje je živelo u središtu velikog labyrintha na Kritu. Voleo je da jede ljudе, pa su mu iz Atine svakih sedam godina slali mladež da utoli glad.

7 HERAKLE

Najslavniji od svih grčkih junaka. Sin boga Zevsa i smrte žene, Herakle je izvršio toliko hrabrih dela da je na kraju postao bog.

8 HEFEST

Kovač, bog zanata, vulkana i inženjerstva. Živeo je ispod planine Etnе na Siciliji, gde je u svojoj kovačnici pravio najrazličitije i najneverovatnije predmete od metala.

9 MEDUZA

Gorgona koja je imala telо žene, ali žive zmije umesto kose. Bila je tako stravična da se svako ko bi je pogledao odmah pretvarao u kamen.

10 PAN

Bog divljine i pastira. Pola čovek, a pola jarac, bio je odličan frulaš.

11 HIRON

Kentaur (pola čovek, pola konj), učitelj i astrolog. Bio je učitelj Heraklu, Ajantu, Ahilu, Jasonu i mnogim drugima koji su postali heroji.

12 KIKLOPI

Jednooki divovi koji su živeli na udaljenom ostrvu. Čuvali su ovce, retko su se kupali i nisu bili baš bistri.

13 TRITON

Sin Posejdona, pola čovek, a pola riba. Imao je veoma korisnu čarobnu školjku, koja je kontrolisala talase okeana.

14 MUZE

Dевет boginja nadahnuća pomagale su ljudima da stvore umetnosti, muziku i nauku. Reč muzej potiče od starogrčke reči museios, koja znači svetilište Muza.

15 HARON

Prevoznik mrtvih. Prevozio je splavom umrле preko reke Stiks, i svako je morao da mu dâ novčić za prolaz.

16 KERBER

Hadov strašni troglavi pas, koji je imao zadatok da spreči ljudе da pobegnu iz podzemnog sveta.

17 HAD

Gospodar podzemnog sveta, stariji brat Zeva i Posejdona. Vladao je nad mrtvima i imao šlem koji ga je činio nevidljivim, a po svim pričama, bio je veoma strašan.

- 1 Zevs
- 2 Hera
- 7 Herakle
- 16 Kerber
- 17 Had
- 26 Atlant

Dvanaest Heraklovih zadataka

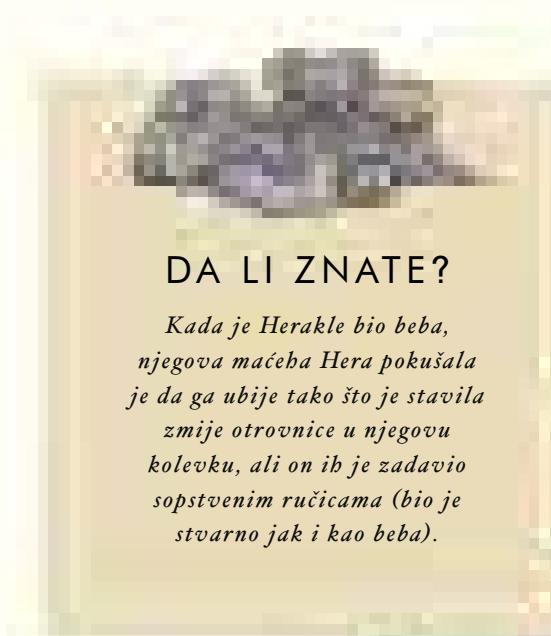
KAKO POBEDITI DIVOVSKA ČUDOVIŠTA, SRDITE BOGOVE I OGROMNU GOMILU BALEGE

Zevsova žena Hera nikada nije volela svog pastorka Herakla. Radila je sve što je mogla kako bi mu zagorčala život. Jednom prilikom, kad je već bio odrastao, privremeno ga je načinila ludim. Tokom ovog ludila ubio je rođenu decu i ženu.

Kada ga je ludilo prošlo i kada je video šta je učinio, Herakle je bio ispunjen tugom i otišao u izgnanstvo. Želeo je da okaje grehe pa je pitao proročište u Delfima kako da se iskupi. Proročica mu je rekla da će mu biti oprošteno ako izvrši dvanaest zadataka (ili podviga) za kralja Euristeja iz Tirinta.

Zadaci su bili nemogući. Većina zadataka bila je da se obračuna s огромним i besnim životinjama, koje su tada harale Grčkom. Ipak, Heraklu su dobro išli nemogući zadaci i sve ih je izvršio (iako mu je za to bilo potrebno mnogo vremena).

Time što je izvršio zadatke, Herakle je konačno dobio oproštaj za to što je ubio decu i ženu, i mogao je da se vrati iz izgnanstva. Imao je i mnogo drugih avantura, i postajao je sve slavniji. Kada je umro, postao je bog i popeo se na Olimp da vlada uz svog oca Zevsa.

DA LI ZNATE?

Kada je Herakle bio beba, njegova mačeha Hera pokušala je da ga ubije tako što je stavila zmije otrovnice u njegovu kolevku, ali on ih je zadavio sopstvenim ručicama (bio je stvarno jak i kao beba).

HERAKLOVIH DVANAEST ZADATAKA

- 1**
Ubiti divovskog nemejskog lava
- 2**
Ubiti devetoglavu lernejsku hidru
- 3**
Uhvatiti zlatorogu kerinejsku košutu
- 4**
Ukrotiti ogromnog erimantskog vepra
- 5**
Očistiti trideset godina taloga kravljie balege iz štala kralja Augija
- 6**
Istrebiti ljudožderske stimfalske ptice s bronzanim kandžama
- 7**
Ukrotiti strašnog kritskog bika
- 8**
Ukrasti Diomedove konje ljudoždere
- 9**
Ukrasti pojas Hipolite, kraljice amazonskih ratnica
- 10**
Ukrasti stado troglavog diva Geriona
- 11**
Ukrasti zlatne jabuke iz vrta Hesperida (Atlantovih kćeri)
- 12**
Uhvatiti troglavog Kerbera, psa čuvara iz Hada

Rat Titana

KAKO NE TREBA REŠAVATI PORODIČNE RAZMIRICE

Odlučivanje o tome ko će vladati svetom nije baš porodična razmirica koju je većina nas iskusila. Međutim, to je zadalo velike muke grčkim bogovima.

Svet su stvorili Gea (Zemlja) i Uran (Nebo), a zajedno su imali dvanaestoro dece – Titane.

Nažalost, Uran je bio loš otac, pa je Gea navela Titane da ga se otarase. Jedino je Hron (Vreme) bio dovoljno smeo da to učini: porazio je oca i postao vladar Titana. Uh, problem rešen. Hron se oženio svojom sestrom Reom (grčki bogovi su se stalno udavali i ženili svojom rođinom). Imali su mnoštvo dece, i jedno vreme je sve bilo mirno.

Onda je Hron počeo da se brine: šta ako sad njegova deca reše da svrgnu njega, kao što

je on svrgao svog oca? Odlučio je zato da pojede sve petoro dece pre nego što odrastu i suprotstave mu se.

Rea je, razume se, bila protiv toga. Pre nego što se rodilo njihovo šesto dete, uvila je kamen tako da liči na bebu i prevarila Hrona da to pojede.

To šesto dete bio je Zevs. Rea ga je dobro sakrila od Hrona, a on je odrastao jak i moćan.

Konačno je Zevs bio dovoljno velik da se suprotstavi ocu. Pretvarao se da je Hronov

peharnik i dao mu otrovano piće. Piće nije ubilo Hrona, ali ga je nateralo da povrati ono petoro dece, koje je progutao pre mnogo godina.

Usledio je veliki rat između mlađih bogova, koji su se nazvali Olimpljanima, i starijih bogova Titana. Na kraju su Titani poraženi, a Olimpljani su ostali da vladaju svetom.

Zevs je kaznio Titane nakon borbe. Neke je poslao u večito progonstvo u Tartar, a drugima je za kaznu dao strašne zadatke, kao Atlantu, koji je morao da podupire nebo leđima.

Upoznajte (deo) božanske porodice

IZBOR KLJUČNIH LIKOVA U OKVIRU GRČKE PORODICE BOGOVA

Mama: Gea
(Zemlja)

Tata: Uran
(Nebo. Napomena: Takođe Gein sin.)

Okean

Temida

DVANAESTORO DECE: TITANI

Kej

Hiperion

Krij

Teja

Mnemosina

Tetija

Hron

Rea

Japet

Feba

OLIMPSKI BOGOVI

Hestija

Had* 17

*Neki smatraju da Had nije pripadao Olimpljanima, jer je živeo u podzemnom svetu i nikad nije posećivao Olimp.

Demetra 24

Posejdona 22

Zevs 1

Hera 2

Atina 3

Apolon 5

Artemida 25

Arej 27

Afrodita 28

Hefest 8

Dionis 23

Hermes 30

Napomena: Brojevi se odnose na likove s mape.

GRČKA

Mitska bića i relikvije

PEGAZ

Iako je bio krilati konj, Pegaz je zapravo Posejdonov sin. Čoven je po tome što je pomogao junaku Belerofontu da ubije čudovište Himeru (naravno, čoven je i po tome što je bio krilati konj i mogao da leti). Himer je imala glavu lava, telo koze i zmijiski rep, tako da su svi bili vrlo srećni kad ju je Belerofont ubio.

SCILA I HARIBDA

Dva strašna morska čudovišta, koja su vrebala na suprotnim stranama morskog tesnaca, bila su poštast za sve brodove koji bi tuda naišli. Neki kažu da je Scila bila žena s repom zmaja, drugi da je bila čudovište sa mnogo glava. Svi se slažu da je bila strašna. Haribda je živela pod vodom i stvarala veliki vodenih vrtlog, koji je uvlačio nesrećne brodove u prolazu.

ZLATORUNI OVAN

Još jedan sisar s krilima (što ukazuje na to da u ta davnina vremena nisu bili tako retki). Ovaj je bio veliki ovan, s rogovima i vunom od zlata. Heroj Jason okupio je mnoge slavne junake da bi nabavio zlatno runo ovog ovna.

DELFSKO PROROČIŠTE

Ljudi su išli u Delfe da pitaju boga Apolona za svoju budućnost. Postavljali bi pitanje Apolonovoj sveštenici, koja bi padala u trans, činila razne šašave stvari, a potom im davala veoma zbunjujući odgovor. Ispred hrama je bio i veliki kamen omfal, za koji se govorilo da obeležava centar Zemlje.